

Judecător Viorel Terzea

*Protecția consumatorilor – Jurisprudența Curții de Justiție
a Uniunii Europene*

Judecător Viorel Terzea

■ **Educație și formare** – studii universitare de licență în cadrul Facultății de Științe Juridice și Administrative, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București (1998-2002); Institutul Național al Magistraturii, București (2002-2004).

■ **Experiență profesională** – judecător la Curtea de Apel Pitești, Secția a II-a civilă; participarea în calitate de expert în domeniul noului Cod civil la mai multe seminare organizate la nivelul curților de apel în cadrul proiectului „Asistență pentru consolidarea capacității sistemului judiciar din România de a face față noilor provocări legislative și instituționale”.

■ **Activitate de cercetare științifică** – autor și coautor a numeroase publicații, printre care: *Noul Cod de procedură civilă adnotat*, Ed. Universul Juridic, București, 2016; *Achizițiile publice – jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2016; *TVA – jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2016; *Noul Cod de procedură fiscală. Comentariu pe articole*, Ed. Solomon, București, 2016 (coautor); *Noul Cod al insolvenței adnotat*, Ed. Solomon, București, 2015; *Posesia și acțiunile posesorii în noul Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2015; *Limitele legale ale dreptului de proprietate*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2014; *Noul Cod civil adnotat*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2014, vol. I și vol. II; *Prescripția extinctivă*, în Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2013.

Judecător Viorel Terzea

**PROTECȚIA CONSUMATORILOR –
JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE
A UNIUNII EUROPENE**

Universul Juridic

București

- 2016 -

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2016, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TERZEA, VIOREL**

**Protecția consumatorilor : Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii
Europene / Viorel Terzea. - București : Universul Juridic, 2016
ISBN 978-606-673-956-6**

366.5

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

I. Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii¹

1

Clauze abuzive utilizate în contractele încheiate cu consumatorii. Criterii de apreciere. Examinare din oficiu de către instanța națională a caracterului abuziv al unei clauze de stabilire a instanței competente

1) *Articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene nu se opune unei dispoziții de drept național care prevede că instanța care inițiază o procedură de trimitere preliminară informează simultan, din oficiu, în legătură cu acest aspect ministrul responsabil de portofoliul justiției în statul membru vizat.*

2) *Articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că sunt de competența Curții de Justiție a Uniunii Europene interpretarea noțiunii „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acestei directive, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe.*

3) *Instanța națională trebuie să dispună din oficiu măsuri de cercetare judecătorească pentru a stabili dacă o clauză prin care se atribuie competență jurisdicțională teritorială exclusivă, ce figurează în contractul care face obiectul unui litigiu cu care este sesizată și care a fost încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 și, în caz afirmativ, trebuie să aprecieze din oficiu eventualul caracter abuziv al unei astfel de clauze.*

↳ *CIUE, Marea cameră, hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing Zrt. împotriva lui Ferenc Schneider, C-137/08, ECLI:EU:C:2010:659*

[...]

1. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273, denumită în continuare „directiva”).

¹ *Directiva privind clauzele abuzive* a fost transpusă la nivel național prin următoarele acte normative: Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (republicată în M. Of. nr. 543 din 3 august 2012), cu modificările ulterioare; Legea nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților (profesioniștilor – n.n.) în relația cu consumatorii și armonizarea reglementărilor cu legislația europeană privind protecția consumatorilor (publicată în M. Of. nr. 899 din 28 decembrie 2007); Ordinul nr. 531/2001 al Președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor privind înființarea, organizarea și funcționarea Comisiei pentru Clauze Abuzive (publicat în M. Of. nr. 4 din 7 ianuarie 2002).

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între VB Pénzügyi Lízing Zrt. (denumită în continuare „VB Pénzügyi Lízing”), pe de o parte, și domnul Schneider, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de somație de plată.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3. Articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene are următorul cuprins:

„În cazurile prevăzute la articolul 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, decizia instanței naționale care își suspendă procedura și sesizează Curtea de Justiție este notificată Curții de către instanța națională respectivă. Această decizie este apoi notificată de către grefierul Curții părților în cauză, statelor membre și Comisiei, precum și instituției, organului, oficiului sau agenției Uniunii care a adoptat actul a cărui valabilitate sau interpretare este contestată.

În termen de două luni de la data ultimei notificări, părțile, statele membre, Comisia și, dacă este cazul, instituția, organul, oficiul sau agenția Uniunii care a adoptat actul a cărui valabilitate sau interpretare este contestată au dreptul de a depune la Curte memorii sau observații scrise.

[...]”

4. Directiva are ca obiect, potrivit articolului 1 alineatul (1), „apropiere[a] actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator”.

5. Articolul 3 alineatele (1) și (2) din directivă prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[...]”

6. Articolul 3 alineatul (3) din directivă face trimitere la anexă, care cuprinde o „listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive”. Punctul 1 din această anexă menționează „[c]lauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]”

(q) excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac [...]”.

7. Potrivit articolului 6 alineatul (1) din directivă:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

8. Articolul 7 alineatele (1) și (2) din directivă prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzătorii sau furnizorii.

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare.”

Dreptul național

9. La data situației de fapt din acțiunea principală, erau aplicabile Codul civil, în versiunea sa rezultând din Legea nr. III din 2006, și Decretul guvernamental nr. 18/1999 privind clauzele care trebuie considerate abuzive în contractele încheiate cu un consumator.

10. Potrivit articolului 209/A alineatul (2) din Codul civil, într-un contract încheiat cu un consumator, este nulă o clauză abuzivă stabilită fie sub forma unei clauze contractuale generale, fie în prealabil și în mod unilateral de către cocontractantul consumatorului fără ca această clauză să fi fost negociată individual.

11. Decretul guvernamental nr. 18/1999 clasifică clauzele contractuale în două categorii. Din prima categorie fac parte clauzele contractuale a căror stipulare în contractele încheiate cu consumatorii este interzisă și care sunt, în consecință, nule de drept. A doua categorie cuprinde clauzele considerate abuzive până la proba contrară, autorul unei astfel de clauze putând răsturna această prezumție.

12. Articolul 155/A alineatul 2 din Legea privind procedura civilă prevede:

„Tribunalul decide prin ordonanță să sesizeze Curtea de Justiție a Comunităților Europene cu o întrebare preliminară și în același timp suspendă judecarea cauzei. Tribunalul formulează în ordonanță întrebarea adresată Curții de Justiție pentru obținerea unei decizii cu titlu preliminar și comunică situația de fapt și legislația ungară relevante în măsura necesară pentru a permite Curții să răspundă la întrebarea adresată. Tribunalul notifică ordonanța Curții de Justiție și o trimite simultan, pentru informare, ministrului responsabil de portofoliul justiției.”

13. Potrivit articolului 164 alineatul 1 din legea menționată, sarcina probei elementelor de fapt necesare pentru soluționarea litigiului incumbă, ca regulă generală, părții care are interesul ca instanța să le rețină ca fiind dovedite. Alineatul 2 al aceluiași articol prevede că instanța poate dispune din oficiu măsuri de cercetare judecătorească dacă legea permite acest lucru.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

14. La 14 aprilie 2006, părțile din acțiunea principală au încheiat un contract de împrumut pentru finanțarea cumpărării unei mașini.

15. În momentul în care domnul Schneider nu și-a mai respectat obligațiile contractuale, VB Pénzügyi Lízing a reziliat acest contract de împrumut și a sesizat instanța de trimitere în scopul de a obține rambursarea unei creanțe în valoare de 317.404 HUF, precum și plata dobânzilor aferente sumei neplătite și a cheltuielilor.

16. VB Pénzügyi Lízing nu a introdus cererea de somație de plată în fața instanței competente în raza căreia are reședința domnul Schneider, ci s-a prevalat de clauza de stabilire a instanței competente cuprinsă în contractul de împrumut, care conferă instanței de trimitere competența de a se pronunța în legătură cu un eventual litigiu între părți.

17. Somația solicitată a fost pronunțată în cadrul unei proceduri numite „grațioasă”, care nu impune ca instanța în cauză să organizeze o ședință sau să audieze partea adversă. La adoptarea acestei somații, instanța de trimitere nu a analizat competența sa teritorială și nici clauza de stabilire a instanței competente cuprinsă în contractul de împrumut.

18. Domnul Schneider a formulat o opoziție împotriva acestei somații de plată în fața instanței de trimitere, fără a preciza totuși motivele acestei opoziții. Această opoziție a avut drept consecință juridică faptul că procedura a devenit contencioasă, aceasta desfășurându-se, astfel, în conformitate cu dispozițiile de drept comun ale procedurii civile.

19. Instanța menționată a constatat că domnul Schneider nu avea reședința în raza sa teritorială, deși normele de procedură civilă prevăd că instanța competentă din punct de vedere teritorial pentru a se pronunța asupra unui litigiu precum cel cu care a fost sesizată este instanța în raza căreia se află reședința pârâtului.

20. În aceste condiții, Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Protecția garantată consumatorilor prin [d]irectiv[ă] [...] impune ca instanța națională să se pronunțe din oficiu, chiar în lipsa unei cereri în acest sens – și indiferent de caracterul contencios sau grațios al procedurii –, cu privire la caracterul abuziv al unei clauze contractuale invocate în fața sa, în cadrul examinării propriei competențe teritoriale?

2) În măsura în care se impune un răspuns afirmativ la prima întrebare, care sunt criteriile pe care instanța națională le poate lua în considerare în cadrul acestei examinări, în special atunci când o clauză contractuală nu prevede competența teritorială a instanțelor în raza cărora se află sediul vânzătorului sau al furnizorului, ci a instanțelor corespunzătoare altor circumscripții, cu toate că se află în apropierea acestui sediu?

3) Articolul 23 primul paragraf din [Statutul Curții] exclude posibilitatea ca instanța națională care declanșează o procedură a întrebărilor preliminare să informeze simultan despre aceasta, din oficiu, ministrul din statul său membru responsabil de portofoliul justiției?”

Procedura în fața Curții

21. Prin decizia președintelui Curții din 13 februarie 2009, soluționarea cauzei a fost suspendată până la pronunțarea Hotărârii din 4 iunie 2009, *Pannon GSM (C-243/08, Rep., p. I-4713)*.

22. Ca urmare a pronunțării acestei hotărâri, instanța de trimitere a comunicat Curții la 2 iulie 2009 că nu mai considera necesar ca aceasta să răspundă la prima și la a doua dintre întrebările adresate în decizia din 27 martie 2008. În schimb, această instanță a arătat că urmărea să obțină un răspuns la a treia întrebare.

23. În plus, instanța menționată ridică problema rolului Curții în garantarea aplicării uniforme în toate statele membre a nivelului de protecție a drepturilor consumatorilor prevăzut de directivă. În această privință, instanța declară că deduce de la punctele 34 și 35 din Hotărârea *Pannon GSM*, citată anterior, că specificitatea procedurii jurisdicționale care se desfășoară în cadrul dreptului național între vânzător sau furnizor și consumator nu poate constitui un element de natură să afecteze protecția juridică de care trebuie să beneficieze consumatorul în temeiul dispozițiilor directivei. Ar rezulta în special de la punctele 34 și 35 menționate că instanța națională are obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens.

24. Or, în opinia instanței de trimitere, indicațiile formulate de Curte la punctele relevante din Hotărârea *Pannon GSM*, citată anterior, nu ar permite soluționarea problemei dacă instanța

națională nu poate examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale decât în momentul în care dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens sau dacă, dimpotrivă, examinarea din oficiu a acestui caracter abuziv implică, de asemenea, că, în acest cadru, instanța națională are obligația de a stabili din oficiu elementele de drept și de fapt necesare pentru examinarea menționată.

25. Având în vedere aceste considerații, Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság a decis să adreseze Curții, cu titlu suplimentar, următoarele întrebări preliminare:

„1) Competența Curții prevăzută la articolul [267 TFUE] include și atribuția de a interpreta noțiunea «clauză abuzivă» menționată la articolul 3 alineatul (1) din [d]irectiv[ă] [...], precum și clauzele enumerate în anexa la această directivă?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare care are ca obiect o astfel de interpretare poate – în interesul aplicării uniforme în toate statele membre a nivelului de protecție a drepturilor consumatorilor garantat de [d]irectiv[ă] [...] – să urmărească să se stabilească aspectele de care poate sau trebuie să țină seama instanța națională în cazul aplicării criteriilor generale prevăzute de directivă în privința unei clauze individuale specifice?

3) În cazul în care instanța națională, chiar și atunci când părțile nu au formulat o solicitare în acest sens, constată ea însăși eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale, aceasta poate să efectueze o cercetare judecătorească din oficiu în vederea stabilirii elementelor de fapt și de drept necesare, în cazul în care, conform dreptului procedural național, probele pot fi administrate numai la cererea părților?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la a treia întrebare adresată inițial

26. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere ridică problema dacă articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții se opune unei dispoziții de drept național care prevede că instanța care inițiază o procedură de trimitere preliminară informează simultan, din oficiu, în legătură cu acest aspect ministrul responsabil de portofoliul justiției.

27. În această privință, trebuie să se arate că articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții, care prevede că decizia instanței naționale care își suspendă procedura și sesizează Curtea este notificată acesteia de către instanța națională respectivă și că această decizie este apoi notificată de către greșierul Curții, printre altele și după caz, părților în cauză, statelor membre și Comisiei, precum și altor instituții, organe, oficii sau agenții ale Uniunii, nu cuprinde nicio indicație referitoare la alte măsuri de informare care pot fi adoptate de instanța națională în contextul deciziei sale de a sesiza Curtea cu o trimitere preliminară.

28. Pentru a răspunde la întrebarea adresată, trebuie subliniat că sistemul stabilit prin articolul 267 TFUE în vederea asigurării unității de interpretare a dreptului Uniunii în statele membre instituie o cooperare directă între Curte și instanțele naționale printr-o procedură independentă de orice inițiativă a părților (a se vedea Hotărârea din 10 iulie 1997, *Palmisani*, C-261/95, Rec., p. I-4025, punctul 31, Hotărârea din 12 februarie 2008, *Kempter*, C-2/06, Rep., p. I-411, punctul 41, și Hotărârea din 16 decembrie 2008, *Cartesio*, C-210/06, Rep., p. I-9641, punctul 90).

29. Astfel, trimiterea preliminară se întemeiază pe un dialog între instanțe, a cărui declanșare depinde în întregime de aprecierea pe care o face instanța națională asupra pertinentei și